

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELÉLŐS SZERKESZTŐ: Rieger Imre.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, BOGA KÁROLY, SZIRJÁK ALBERT, DR. FERENCZI ZOLTÁN.

Megjelenik — július és augusztus havakat kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal.

Előfizetési ára: egész évre 3 fnt, félévre 1 fnt 50 kr.

Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak.

E közlöny beltartalmát illetők a szerkesztőhöz (Lyceum-épület); az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig — NAGY KÁLMÁN közs. isk. igazgató, egyleti pénztárnok czimén — a kiadó hivatalba (Feleki út 1. sz. a.) küldendők.

Az iskolai takarékpénztárakról.

(Válaszúl dr. Szász Bélának.)

II.

A mi már a múlt közgyűlésen hallott s azóta jól beivódhatott felolvasásnak s következőleg az én válasszomnak is tulajdonképpeni tárgya: az iskolai takarékpénztár, ennek védelmét tisztelt ellenfelem rám nézve nagyban megkönnyítette.

Meg, nemcsak az által, hogy (a csak utóbb hozzáfűggesztett toldaléka nélkül) eredetileg csak 8 kis oktáv levélre terjedt értekezéséből több mint 2 teljes levelet s ezeken ugyancsak megszivlelésre méltó figyelemzetéseket s intéseket szentel a takarékoság (persze a józan takarékoság) jogosultsága, előnye és szükségessége kimutatására, bebizonyítására; hanem még inkább s legfőképp pedig azzal, hogy mindjárt a bevezetés legelső lapja derekán egész ünnepies komolysággal, tehát a legkisebb gúny vagy tréfa nélkül ezt jelenti ki magok ról az iskolai takarékpénztárakról:

„Nem képzelünk embert, a ki ez intézmény által elérendő czélt ellenezni, vagy csak kicsinyleni is tudná.“

Mindenekelőtt fogadja őszinte köszönetemet s mélyen érzett hálámat, Szász Béla. tisztelt barátom, e határozott s előttem végtelenül becses és fontos kijelentéséért. Önök pedig, tisztelt Hölgyeim és Uraim, méltóztassanak jól megjegyezni, hogy tisztelt ellenfelem nem általánosságban a takarékoságról, hanem specialiter éppen az iskolai takarékpénztárak intézménye által elérendő (s nemesak: elérhető) czélról mondja azt, hogy még embert se képzel, ki azt „ellenezni, avagy csak kicsinyleni is tudná.“

Magáról a czélról tisztán ki van mondva tehát, hogy rossz nem lehet; ki van mondva pedig azzal, hogy ellenezni nem lehet. S nekem több ez, mint hogy kicsinyleni nem lehet; mert jó és nemes czélt is lehet kicsinyleni annak, ki fel nekem fogja, meg nem érti, vagy kit nem érdekel. Ámde valamiről bevallani azt, hogy még ellenezni sem lehet: legalább is megengedése, elismerése annak, hogy az a valami lehet jó, helyes s még szükséges is. Mikor pedig ez meg van engedve s el van ismerve, akkor már egyéb s a többi csak az úttaktól, módoktól, eszközöktől, körülményektől függ. szóval: az alkalmazástól vagy kivitelről. Legfeljebb az időszerűség jöhetne még kérdésbe; de ezt Sz. B. t. ba-

rátom nemcsak nem vitatja, hanem ellenkezőleg annyira bizonyítja, hogy becses dolgozatának ide vonatkozó részét, hogy még mélyebben véssem t. hallgatóim szívébe, szeretném mint kiírni; ámde hely- és időnyerésért egyelőre meg kell elégednem a következővel:

„Sőt százszorosan kell a takarékoságot éppen nekünk magyaroknak, a legnagyobbra becsülnünk; nekünk a kik a cultura annyi és annyi ágában vagyunk sajnosan elmaradva s a kik a fejlődés mindig fokozódó követelményeit csak csekély mértékben és azt is csak nagy áldozatok árán bírjuk kielégíteni.“ (4. l.)

Nó hát erre mi, az iskolai takarékpénztárak barátai, azt mondjuk: ha nekünk magyaroknak csakugyan a legnagyobbra kell becsülnünk a takarékoságot: kezdessük meg e nagy és szükséges erényre való szoktatást, rávezetést, ránevelést már az iskolában is.

„Helyes!“ mondja rá Sz. B.; sőt többet mond, midőn kis könyvünk 6-ik lapján a filozofus mélységével s a költő melegségével így szól:

„Nincs hát oldal, a melyről nézve a kérdést, ne kellene meggyőződésünk egész erejével támogatnunk a takarékoságnak nemcsak elvét, hanem a gyakorlati életbe átvitelét is, — a mint, hogy egyetlen elvét sem tudunk igaznak elismerni, a melynek elutasíthatatlan következtése*) ne az volna, hogy tehát meg kell valósítani.“

(Ezért ijedtem én úgy meg azoktól az előbb ismerttetem tételektől s elvektől!)

És folytatja így:

„Ez a követelés pedig ezen a helyen s a mi nyelvünkön nem tesz egyebet, mint, hogy rá kell tehát az egyeseket nevelnünk, meggyőznünk mindenkit ez elv igaz, helyes volta felől s egyszersmind elfogadtatnunk mindenkivel a helyes elv gyakorlati érvényesítésének kötelezettségét.“ (Ugyancsak a 6. lapon.)

Eddig tehát jó békeségben élünk, tökéletesen egy nyomon járunk s még elveink is teljesen azonosak. De következik nem az érvényesítés, hanem csak az alkalmazás, s itt már — fájdalom! — vége az áldott békének; itt a mi útaink teljesen elválnak. A filozofus megy a maga ethikájával egyfelé, én meg a magam kevés paedagogiájával másfelé.

*) Ez a „következése“ szó itt nyomtatási hiba: követelése helyett. (V. K.)

Okozza pedig ezt, a részemről sajnos elvállást ugyancsak a 6. lapnak egy olyan hosszú mondata, melyet nemcsak hosszúsága miatt kell (a t. szerző szives engedelmeivel) részeire darabolva mutatnom be, hanem azért is, hogy mindenik általam nem helyesítható részhez alkalmasszerűleg, az az a maga helyén fűzhessem hozzá megjegyzéseimet.

A sorrendet és szöveget szigorúan megtartva, első dőzsisül ezeket olvasom:

„E ránevelés, ez elfogadtatás nem tehet egyebet, mint, hogy a kötelességek sorába, melyeket az iskola után akarunk a gyermekek belátása és kötelesség-érzete alá soroztatni, a takarékoságot is föl kell vennünk.

Mondhatja biz ezt az ethikus, de a gyakorlati nevelés emberei el nem fogadhatják, meg nem nyugodhatnak benne.

Ők fejüket rázva azt mondják rá: hogy bizzuk még a legnagyobbat, a legfőbbet is arra a mi a gyermekekben, s — fájdalom! — legtöbbször még a serdülőknél s ifjakban is, aránylag a legesekélyebb: a belátásra, a kötelesség-érzetre? Hiszen a tekintetben még a nagyokkal, sőt a meglőtt emberekkel is gyengén állunk; pedig bennök már több a belátás, elevenebb s erősebb a kötelesség-érzet, vagy legalább többnek s erősebbnek kellene lenni. A baj azonban az, hogy még a nagyoknak a szomorú tapasztalatok és szenvedések érlelte több belátása s erősebb kötelesség-érzete sem elegendő arra, hogy rávigye, ráhajtsa őket a cselekvésre s gyakorlására annak, a miről pedig tudhatnak s néha tudják is, hogy jó, hasznos és üdvös.

Ha így nem volna, nem panaszkodhatnánk kis könyvecskénk t. szerzője jogosan eképpen: *„Hány ember viláik szemünk láttára pazarzolgának nemcsak financialis, hanem erkölcsi halottjává is!”* (5. l.)

Vagy szegény fajunkra s nemzetünkre gondolva, nem mondhatta volna oly igazán, mint a hogy, fájdalom, elmondható: *„Mindnyájan ki tudjuk jelölni ujjal környezetünkkel azokat a nemzetségeket, magyar családokat és egyéneket, a kiket a nemzet organismusában számottevő szervek sorából egyedül az törült ki, hogy az értékké változtatott munka eredményét: a vagyont meg tudták szerezni, da nem tudták megtakarítani s ezáltal holttemekké váltak a nemzet testén!”* (u. cs. 5. l.)

S vajjon miért? . . .

Azért, mert arra a legnagyobbra, a takarékoság erényére s kötelességére nem voltak a maga idején rászoktatva, ránevelve; nem vált az nekik tápláló vérök-ké, ellenállhatatlan ösztönüké; hanem megmaradt annak, a mi volt eredetileg is: elvnek, teoriának, pusztán szóbeli vagy írott kötelességnek.

Ezért nem akarjuk mi, az iskolai takarékpénztárak barátai, pusztán csak a kötelességek és parancsolatok különben is eléggé teleirt táblájára írni fel avagy függeszteni ki, mintegy czégerül, a takarékoságot; hanem azt akarjuk, hogy már kicsiny korától szoktattassék, vezettessék, s ha kell: *hajtassék is rá a gyermek a gyakorlására.*

Felfogja-e, belátja-e becsét, hasznát: kezdetben nem sokat törődünk mi azzal. Hát belátja-e azt, hogy van isten s hinnie kell benne, felnie kell őt s mégis szeretve, imádva tisztelnie? Hát kezdetben sejt-e valamit abból, hogy mi a jó cselekedet, vagy gonosz, mi a bűn s az erény; s mégis már öntudata ébredése el-

ső percétől kezdve nem óvjuk, tiltjuk, sőt — a lehetőleg — *nem zárjuk-e el attól, a mi rút, rossz és káros; s viszont nem édesgetjük, hivatgatjuk, vezetgetjük, s ha kell nem kényszerítjük-e arra, a mi szép, jó és hasznos?*

Nem folytatom tovább, mert úgy is mondja helyettem a kis könyv megkezdett mondata, hogy *„valamint az Isten imádására és az emberek szeretetére, a haza iránti hűségre, a tehetségek lehető kifejlesztésére, a becsületre, a hálára, önbecsülésre — azonképpen a dolgok értékének helyes becslésére is az iskola az, a mely — a család mellett — tanít, nevel.”* (6. l.)

S jól mondja! Csak abban téved, ha azt hiszi, hogy mindezekre s még sok el sem is számlálhatóra előbb tanít s csak azután nevel (az iskola). A mi rendszerünk szerint azon kezd, a mi a nevelésnek még csak az alapja, kezdete: az óváson, figyelem-ébresztésen, megfigyeltetésen, rávezetésen, szoktatáson. Cselekvések biz ezek, de mégis fontosak, mert mind actív v. passiv cselekedetek; cselekvésekre s tettekre pedig csakis cselekvésekkel, cselekvések gyakoroltatásával lehet igazán szoktatni s nevelni. Természetes, hogy az ilyen cselekvő neveléssel is járhat karöltve s a legtöbbször együtt is kell járnia a tanításnak, oktatásnak is; de ezek amazt meg nem előzhetik.

Azt azonban még jó neveléssel s helyes oktatással sem éri el az iskola, s különösen teljességgel nem az elemi népiskola, a mit érdemes szerzőnk hosszú mondatának utolsó részében, ezekben kíván:

„S így a takarékoság sem zárható ki azoknak az elveknek sorából, a melyeket az iskolának kell a növendék értelmébe átplantálnia, velök igazként elösmertetnie s akaratakat oda formálnia, hogy mint általában minden igazat, azonképpen ezt az igazat is egész erejével szolgálja, miunderképpen érvényesíteni törekedjék!” (6. l.)

Nem bizony! Mert ez azt kívánná, hogy átértett átérzett, sőt talán bennök már ki is forrott elvekkel hagyják el tanulóink az iskolát; ez pedig teljes lehetetlen, hisz még a *gymnasiumok s egyetemek* sem tudják megtenni.

Mi sokkal, de sokkal kevesebbet kívánunk, különösen a gyermekektől s az alig serdülőktől. Megelégszünk, hogy ha tanítványaink, jóra való hajlandóságok mellett, elég ügyességet, tehetséget visznek ki magokkal a helyes; hasznos és jó cselekedetek gyakorlására az iskolából az életbe; meg még az esetre is, ha ily cselekedetekre csak ösztönök, de elég erős és ellenállhatatlan ösztönök vezetnek és hajszolják is rá őket. Abban a meggyőződésben élünk ugyanis, hogy az *ilyen* ösztönök, ha még oly állatias tulajdonságoknak tekintetnek is: ebben az életben, mely lényegében maga is mindig csak a természet törvényei szerint alakul és alakulhat s teljességgel nem filozófiai elvek s rendszerek szerint, nagyban pótolhatják, a mint hogy néha még eszes és értelmes embereknél is, tényleg pótolják is — nemcsak a belátást és értelmet, hanem még a gyermekeknél s ifjaknál különben is mindegyre és könnyen változó, *akarathelyi elhatározásokat*, sőt a náluk még eléggé ki nem fejlődhetett s meg nem izmosodhatott — *lelkismeretet* is.

Ámde ezek az ösztönök sem születnek mind teljesen kifejlődve s készen bennünk és velünk, hanem legtöbbször, mint sokszoros megfigyelésnek, hosszas tapasztalatnak s a teljes megszokásig fejlesztett gyakorlásnak az eredményei, csak lassanként s rendre válhat-

nak biztos, vagy legalább megbízható vezetőnké. De, ha egyszer azzá váltak, meglelt korunkra sem könnyen hagynak el minket; hanem, habár néha csaknem észrevehetetlenül is, de akkor is uralkodnak rajtunk; és pedig a szokás jól ismert, zsarnoki hatalmával.

Ezért biztatjuk, ösztökéljük mi a szülőket s iskolákat arra, hogy kezdjék meg jó korán gyermekeikkel s tanítványaikkal a takarékosagra való szoktatást, nevelést is; mert ha az ösztönök és a szokások meggyökeresítésére, kisarjadoztatására s fejlődésére legalkalmasabb időben, a gyermek- és ifjkorban elkésnek vele: e mulasztásokat többé ki nem pótolhatják, teljesen helyre nem hozhatják soha, s aztán mind kesereghetnek fölötte.

Az idején való szoktatás és nevelés pedig itt anynyival fontosabb, mert vágyak s örömeik, szeszélyek és ábrándok, hajlamok és szenvedélyek mérséklésével, apasztásával kell járniok; ez pedig a gyermekeknél s ifjagnál sem megy ám könnyen, mert hisz csak ők érezhetik s énekelhetik igazán a költővel:

„Lemondani, lemondani,
Könnyű nektek azt mondani!”

Mondanunk: könnyű, de meg is tennünk: sokszor nekünk is vajmi nehéz! Nehéz, mert annak idején nem szoktattak, nem neveltek eléggé rá. Pedig ez: *összes eredményeinknek a legbiztosabb alapja!* Miért ne rakosgatnók hát, de persze gondos figyelemmel, ez *erény-alapot* már a gyermek-korban is, hogy annál biztosabban építhessen rá az ifju- és meglelt kor, sőt maga az élet is?

De bizony csak rakosgassuk; és pedig ne csak az iskolai takarékpénztárak meghonosításával és felhasználásával rakosgassuk, hanem *azzal egyidejűleg, de még inkább a megkímélésével, megbecsült-tésével mindannak, a mi megkímélni s megbecsülni való!*

Iskolai takarékpénztárt, viszonyaink közt — magam is vallom — nem lehet s nem is szükséges mindenütt állítani; hanem az értékesek, becsesek, hasznosak és szükségesek óvását, kimélését, megtartását s megbecsülését, egy kis erélyvel s tappintattal, csaknem mindenütt s mindenben ki lehet vinni, s ha másképp nem megy: *szigorral s vaskövetségességgel is ki kell vinni.* Hiszen egy kis alkalmatlanságot okozó zaj elnémitására, pusztán csak idétlenségből származó rendtelenség megszüntetésére. általában sokkal csekélyebb jelentőségű dolgok elérésére is alkalmazunk mi s alkalmaznak a szülők is, mikor szükségét látjuk és látják, szigorot. Meg ne ijedjünk azért a költő Sz. B. következő szavaitól:

„S nem tiszteli és becsüli a gyermekben az erkölcsi személyt (!), a ki a föltétlenül hódolatot (!!) követelő ama magaslatról le akarja szállítani, a hől ő az egyetlen úr és fenség (!!!) az iskola egyetlen és kizárólagos gondja, irányadója és határozója, a mely mellett sem ég, sem föld nem számít — mint a templomban a szentek szentje az oltár.” (8. l.)

Jaj, jaj, jaj: mennyit kellene erre nekem mondanom, ha mind el akarnám mondani, a mivel rá feleletképpen tartozom! De nem mondok egyebet, hanem csak kérdelem: hát hiszik-e a t. urak és hölgyek, hogy ily nézetek s elvek hirdetésével és vallásával, még a mi, fegyelméletlen s fegyelmet különben sem igen tűrő korunkban is, lehet gyermekeket s ifjakat nevelni?

Am higgyenek bármit; csak teljesítsék köteleessé-
göket, mi nem lehet egyéb, mint: hogy lássák meg és

munkálják mindenütt és mindenben a gyermekek és ifjak igaz javát, még ha le is kell szállítaniok vagy éppen kergetniök is őket „az egyetlen úr és fenség” magas piederstáljáról!

Hogy azonban igazságos lehessenek a költő iránt (ki itt is jót akart, mert még inkább szívükhöz akarta forrasztani a jó és ártatlan gyermekeket s az ő igaz érdekeiket) emlékezetükbe kell idéznem t. hallgatóimnak azt is, hogy mi röppentette ama nagy szavakat az ő szive mélyéről *egyenesen* ajakára.

Az, hogy „az iskolai takarékpénztárak szószólói” nem elégszenek meg azzal, hogy „minden iskolából, sőt gyermekkertből is — takarékpénztárt” akarnak csinálni. (?!) hogy „igy növendékeink igazán ránevelkedjenek a takarékosagra, válják vérökké*”) a pénzürték becsülése” stb.; hanem „ezek (gondolta tán: a csendes örültek!) *még azt is várják ez intézménytől, hogy visszahat a szülőkre is, a kik majd gyermekeik példájából okulva maguk is takarékosagra lesznek szoktathatók, az iskolai takarékpénztárak útján*”

Tréfásan kezdve (így: két legyet ütni egy csapásra, csakugyan nem volna rossz!) de aztán nagyon is komoly dologra térve, *ez ellen* kell ki ő oly keményen felolvasása 8-ik (s részben 9-ik) lapján honnan a gyermeki *egyetlen úrságról s fenségről.* ama nagy szavakat felolvasám.

S mégis: felolvasok még többet is. De újra kérem önöket s különösen a tisztelt tanító úrakat, hogy ha még oly rémitő dolgokat is fognak hallani, meg ne ijedjenek *előre*: mert, ha azoktól, a miket mindjárt idézek, valakinek csakugyan komolyan meg kellene ijednie, ez a valaki sokkal inkább lehetnék én, a tanfelügyelő mint akármelyik nagyon is fölékony tanító. — Elszánt, vagy legalább neki bátorodott szívvel hallják tehát:

„A mely iskola-tanító arra vállalkoznék, hogy nemcsak a gyermekeket, hanem a szülőket is ránevelje az iskola céljai közé illő feladatokra, a legjobb esetben magát is, de minden bizonynyal: a világot amitja!”

Ez Önöknek szól; nekem pedig, vagy legalább sokkal inkább nekem, mint Önöknek, a következő:

„Csak **cenzurái parádét látott az, de a tanítói működés folytonos terheit, nehézségeit s aránylag csekély sikereit nem ösmeri, nem érti az, a ki még halmozni, complicálni akarja a gyermek-nevelés céljait s nem elégszik meg annak **dicsőítésével**, ha az iskola, bár növendékei bizonyos százalékával, állandóan el tudja érni mindennél nehezebb föladatát.**” (8. l.)

Feleletül — s ha lehet: záfolatul — az elsőre, kivallatom itt, a nyilvánosság színe előtt, a t. tanító urakat (sőt, ha t. ellenfelem megengedi, a tisztelt tanítónő asszonyokat s kisasszonyokat is); nem kérve s nem várva tőlök egyebet, mint hogy *igaz lélek* szerint feleljenek szívükben, nem a *tanfelügyelőnek*, hanem a *volt pályatársnak* s a — lélek szerint legalább — most is igaz, egyesületi tagnak a következő kérdéseire:

Hát egyéb iskolai érdekek kivására s egészen más természetű ügyekben, de általában mégis iskolai sikeres működhetésük megkönnyítésére s biztosítására, nem tesznek-e meg Önök, vagy legalább — tőlük telhetőleg — nem akarnak-e, ha nem is mindent, de bár minél többet tenni arra, hogy nemcsak iskolaszéki vagy

*) *Azzá, azzá minden igaz érték becsülése s nemcsak vizzé és párává bennök a beljök csepegtetett elvek s igazságok!* (V. K.)

gondnoksági tárgyalások és előterjesztések rendjén, hanem a mikor csak sor és alkalom kerül rá, személyes érintkezéssel s ezzel járó fölvilágosítás, rábeszélés, — sőt ha lehetséges, meggyőzés útján — nyerhessék meg s a lehetőleg birhassák is rá a szülőket is „az iskola céljai közé illő feladatok” minél könnyebb, biztosabb és sikeresebb megoldhatása elősegítésére biztosítására?

Hát a népoktatási törvény életbelépte óta, nem azért hangoztattuk s hirdetjük-e még ma is annyit, hogy a családoknak s iskoláknak minél teljesebb egyetértésbe s összhangzatba kell jönniök, s egymást vállvetve kell támogatniok abban, hogy az embernevelésnek nagy munkáját óhajtott sikerrel végezhessek; s nem éppen ezért vette-e föl s hordja-e egyesületünk közönlönye homlokán ma is a jelentős czímet: „Család és Iskola.”?

Vagy végre: hát nem tapasztalták-e Önök közül a legalább 4-5 év óta egy helyen működők, körükben és községükben, hogy mióta iskoláinkban többet adunk s több gondot is fordítunk a tisztaságra, rendre s az illendőség, tisztesség és becsület követeléseinek megvalósítására: azóta lassan-lassan még az egyszerű falvakon s a legszegényebb házakban is mind több-több tisztaság váltja fel a régi szennyet és piszkot, rend lépik a rendtelenség helyébe s rendre-rendre fejledezik s nyilvánulgat az az érzék is, mely még a lelkiek dolgában is meg-sugja még a parasztnak is hogy mi az a szép, jó és üdvös?

Ne feleljenek Önök nekem ezekre szóval, hanem csak teljesítsék továbbra is, szívök és lelkiismeretök szerint e téren is azt a kötelességüket, a melynek a teljesítése nélkül nemcsak sikeresen nem működhetnek, hanem jó rendben még nem is élhetnek s nem is mozgathatnak pályájokon!

A mi már a nekem, vagyis inkább nekem szóbot illeti, arra én, ki pedig teljes éltomben ellensége voltam a „cenzurái parádék”-nak s ki „a tanítói működés folytonos terheit, nehézségeit s aránylag csekély sikereit” nemcsak mostani hivatalos állásomból, hanem előbbi személyes tapasztalatimból is meglehetősen ismerem, csak annyit mondok, hogy a midőn az iskolai takarékpénztárakat meghonosítjuk ott, a hol helyét, alkalmazhatóságát és szükségét látjuk: ezzel bizony mi a „gyermeknevelés”-nek nem a céljait, hanem még az eszközeit is (mert előttünk ez intézmény teljességgel nem cél, hanem csak eszköz) ugyan édes-kevéssel szaporítjuk s éppen semmivel sem komplikáljuk. Hiszen hetenként, kezdetben 1-2, később pedig 1 vagy félórás munkánál többet egyetlen tanítótól sem igényel, a most már elég egyszerű és könnyű kezelés; nyílt pedig már csak megérdemel — szinte mondhatnám: joggal követelhet is meg — annak a legnagyobbnak vallott nemzeti közérdeknek: a takarékoságnak a szolgálata!

Már másodszor is hallott, kemény szavu fenyegetése meghallgatásánál, vagy éppen a tőle való megrökönyödségnél, sokkal figyelemreméltóbb s jogosultabb kivánsága érdemes szerzőnknek a következő:

„Ha igaz az, hogy a vagyonnak csak mint a munka aequivalensének lehet ethikai jelentőséget tulajdonítani s erős a hitem, hogy máskülönbén nem az erkölcsileg igazolható értékek, hanem a legveszedelmesebb és a legdestruktívabb emberiségi factorok sorába tartozik: akkor mindenekeelőtt az volna az első és alapfeltétel, hogy a mi vagyont a gyermek az iskolai takarékpénztárba el-

helyez: a maga keresményének, verejtékes munkájának a gyümölcse legyen.” (9. és 10. l.)

E körmondat egész előszakára s így arra az erős hitre is, jó előre elmondtam én már a magamét; arról tehát újabban s éppen ugyanazon egy alkalommal többé nem szólhatok. Hanem magára a sarktétele már igenis van és lehet is több szavam. E sarktétel pedig nem szorítva pusztán csak az iskolai takarékpénztárakra, (mert hisz t. ellenfelem maga is azt hiszi s vallja, hogy nemcsak ezek által lehet a gyermekeket takarékoságra tanítani s nevelni, sőt szerinte nem is lehet s nem is szabad e veszélyes újítást használnunk fel arra vezető úton s eszközül) e sarktétel — mondom — egész általánosságban így hangzanék: *a mit a gyermek megtakarít, legyen a maga keresményének, verejtékes munkájának a gyümölcse.*

Első szavam erre hogy a mikor és a hol csak lehet: *igenis legyen.* S mondhatom szépecske összeg gyűlhetett volna egybe s kerülhetne ki, szegény hazánkban, már csak ebből is! Mert mind városokban, mind falvakon kerestek és keresnek már a gyermekek s különösen az önállóságra még nem vergődött vagy attól éppen jó messze álló sordulók és ifjak is, a saját munkájokkal is, sokat vagy legalább eleget. De a baj az, hogy annak a *soknak a legnagyobb része apránként és észrevétlenül is mind elmegy a háztól, s az az „lég”:* gyakran még a korcsmára sem elég. Baj biz ez; de még nagyobb baj, mert már nagy igazságtalanság is, az, a mi pedig szintén gyakran történik meg, hogy még a *mit a gyermekek keresnek is, azt is elverik a szülők.* — Milyen szép lenne e helyett, ha abból, a mit saját verejtékekkel szereznek a gyermekek és ifjak, olykor-olykor nemcsak magukon, hanem megszorult testvéreiken s szülőiken is segíthetnének!

Igy s az eféle már aztán én is nyugodt lélekkel s örvendező szívvel mondanám és vallanám érdeemes szerzőnkkel: *„Ekkor és csakis ekkor fogná a gyermek a vagyont a maga igazi értéke szerint megbecsülni, ha maga tapasztalatából tudná, mily önmegeröltetésébe került a munkának az értékke átforgatása s mily önmegtágadásba e megszerzett értéknek pillanatnyi s érzéki vágyainak a kielégítésétől való visszatartása.”* (10. l.)

És így bizonyulna be igazán szent igazságnak az, a mit egészen szíve és esze mélyéről tevé hozzá a költő-filozóf, vagy a filozofus költő, az, hogy:

„Akkor e morális gymnastika gyönyört adó eredménye: a félretett vagyon, munka ösztönének erősítésére is sarkalná (a gyermeket) s így az az igazi és értékes erőforrás gyarapodnék benne, a mely kellő mértékűvé izmosodván, állandó alapját szolgáltatná az igaz emberi méltóság érzetnek, mely az egész élet számára magában az egyéniségben teremti meg az önbecsülést, hogy maga tehetette magát azzá, a mi” (U. cs. 10. l.)

De hol állunk mi még ettől; s mikor jutunk, vagy egyáltalában eljuthatunk-e valaha ide, ha még nem is nézünk komolyan feléje?!

Fájdalom, annyira nem nézünk pedig komolyan feléje s következőleg annyira nem is látunk eléggé határozottan utána, hogy az elvek s theoriák országában tévedező tekintetünk sokszor még azt sem láthatja meg tisztán, a mit pedig — tévedezés nélkül — okvetlenül meg kellene látnia . . .

Igy például a legutóbb hangoztatott sarktétel felállításánál s alkalmazásánál, *tiszta szemmel okvetlen*

észre kellene vennünk, de még sem igen vesszük észre, hogy ha csak annak a megtakarítását — vagy a mi még kisebb: csak annak a megkimélését — várhatnók meg: ehhez és jogosan a gyermektől, a mi kizárólag „a maga keresményének, verejtékes munkájának a gyümölcse” — ezzel egyenesen magunk szabaditanók fel őt arra, hogy a mit mások csak adtak, vagy vettek neki, (pedig bizony többnyire jó sokáig és jó sokat *kell csak adni és venni* neki) ne sokat kimélje, becsülje, hanem a mikor csak kedve jó, szeszélye és tetszése szerint rongálja, pusztítsa, vagy minden aggodalom nélkül veszítse, vesztegesse, sőt talán éppen hányja és vesse is el.

Mi marad ekkor megkimélni, megtakarítani, megbecsülni való; vagy ily elv mellett: hol és min gyakorolja a gyermek a megtakarítást, a takarékossgot?

Ujra mondom: *ne játszodjunk hát az elvekkel!*

S mondhatnék még többet is. Beszélhetnék arról is, mert engem is csak vihetne és ragadhatna az eszme, hogy ilyen elvek vallása, hirdetése s megvalósítása mellett: miért és minek legyen ezen a világon még szellemi és erkölcsi javak adóival szemben is — elismerés, hála, tisztelet és becsülés?!

Vagy mondhatnám: egy cseppet se bánkodjunk s keseregjünk azon és azért, hogy egy sereg jó magyar család s nemzetiség elverte, elpocscokolta a szép s talán dúsgazdag, ősi örökségét, sőt még a gyermekei s maradékai jussát is, — ne bizony, mert úgy sem ők szerették, nem az ők s még kevésbé a gyermekeik s maradékaik verejtéke hullott érte.

De hát *aljas* gúny, sőt nemtelem ember- és istenkáromlás nélkül mondhatnék e én *komolyan* ilyeneket?

Nem szólok tehát róluk; hisz különben is van és volna nekem komoly mondandóm is még elég s kivált, ha éppen minden megfelelni valóra felelni akarnék, *annyi*, hogy akár estig is mind mondhatnám s még se végezném be.

(Vége köv.)

Váradi Károly.

A törtek tanítása az elemi népis- kolában.

Mint tudjuk, e tételt az országos képviseleti közgyűlés tűzte ki, és pedig azért, hogy az egyes tanítótestületek vitassák meg s az eszmecsere alapján létrejött megállapodásaikat javaslat alakjában a következő országos képviseleti közgyűléshez terjesszék be.

Ezen tétel kitűzésére, kétség kívül, azon nézet szolgált alapul, hogy a törtek elmélete a növendékek által nehezen fogható fel s tanítása az elemi népis-
kolában sok nehézséggel jár. Mert az, hogy a törtek ismerete mennyire fontos s a gyakorlati életben mennyire szükséges, nem képezheti vita tárgyát annyival inkább mert annak tanítását a nm. m. kir. vallás- és közoktatási miniszterium által a népis-
kolák számára kiadott népis-
kolai tanterv is világosan és határozottan kijelöli. Tanítási módszeréről beszélni pedig, vagy a tanításnál használható szemléltetési eszközök neveit elsorolni ismét fölöslegesnek tartom. Hisz amazokról éppen a fölemlített tanterv alapján készített módszertani vezérkönyvek kellő terjedelemben s a paedagogia követelményei-

nek megfelelően eleget beszélnek; ezeket pedig mindenki saját tetszése szerint állíthatja elő.

Nézetem szerint, leginkább talán arról beszélhetnék, hogy az egyes korosztályokban eltanítandó tananyagot miként lehetne úgy beosztani, hogy a tanításnál előforduló nehézségek könnyebben legyőzhetőkké váljanak.

Mint hogy tehát e tétel: „A törtek tanítása az elemi népis-
kolákban” annyira széles körű, hogy egész terjedelmében ily alkalommal ki nem meríthető, vegyük fel eszmecserenk alapjául s tanácskozásunk vezérfonalul a miniszterium által kiadott népis-
kolai tantervet s lássuk mit mond a törtek tanításáról.

Ezen tanterv az iskola harmadik évében, a harmadik korosztályban jelöli ki a törtszámok tanításának kezdetét. mert a számtanítás menetének b. pontja alatt ez áll: „A szorzási és osztási gyakorlati, úgy mint az elvont és alkalmazott példák felolvasásakor már az egész számokon a törtek alapfogalmát gyakorolja s ez által előkészíti a gyermekeket a törtszámok előfogal-
galmaira.”

Az iskolai negyedik évben, a negyedik korosztályban pedig, midőn a számtanítás menetének c. pontja alatt kijelölt tananyag kellően feldolgoztatott, midőn a gyermekek mind a szorzást, mind az osztást két, legfeljebb három jegyű szorzóval és osztóval is tudják, a d. pontban ezt mondja:

„Átmegy az egyszerű törtszámok gyakorlására. A törtek fogalmát tárgyilag is elvontan is magyarázza. A példákat előbb mindig szóval fejti meg és csak azután folytatja írásba.” Utasításul meg ezt mondja: „Ez év folyamán a törtszámok tanítását egyszerű törtekkel való műveletekre, vagy legfeljebb olyanokra kell szorítani, melyek szemléltetés útján egymásra könnyen visszavihetők.”

Az iskolai ötödik évben, az ötödik korosztályban a közönséges törtekkel való számítás és ezzel kapcsolatban a tizedes törtek tanítását jelöli ki s utasításul ezt mondja:

„Legelőször kifejti a tizedes törtek fogalmát. A tizedes törtekkel való számítás írásbeli módját, az egész számokkal való munkálatokkal oly szoros összeköttetésbe hozza, hogy a tanuló a közönséges tört, az egész és tizedes törtszámokkal való munkálkodás közt semmi új szabályt ne lásson.”

És itt a törtek tanítása az ötödik korosztályban be is fejeztetik, mert az iskolai hatodik évben, tehát a hatodik korosztályban, a tanterv a fennebbiek, különösen a tizedestörtek folytonos gyakorlását jelöli ki s azután írja körül a még ez osztályban eltanítandó tananyagot.

Íme, tisztelt közgyűlés, ezek azon részletek, melyek a miniszteri tantervben a törtek tanítására vonatkoznak és a melyekben a tananyag az egyes osztályok számára kijelölve van.

Az itt felsorolt részletekből világosan kitűnik már, hogy a törtek tüzetes tanítása a megelőző években a törtek alapfogalmairól szerzett s a törtek tanításánál semmiképp sem nélkülözhető, számtani előismeretek figyelembevételével a IV. korosztályban és pedig a közönséges törteknek legegyszerűbb elemeivel, az egynevű törtekkel kezdik meg s ez év folytán egynevű törtekkel való műveletekre, vagy legfeljebb olyanokra szorítkozik, melyek szemléltetés útján egymásra könnyen

visszavihetők; továbbá, hogy a nehezebb feladványok, mint p. o. a különnevű törtekkel való műveletek s a tizedes törtek tanítása az V. korosztályban történik.

A miniszteri tantervben kijelölt tananyag tehát így csoportosítható:

A IV. korosztályban eltanítandó a négy alapl művelet egynevű törtekkel.

Az V. korosztályban a négy alapl művelet különnevű és tizedes törtekkel.

De lássuk már milyen lesz a tanmenet?

A miniszteri tanterv azt mondja, hogy a törtekkel való számítás írásbeli módját az egész számokkal való munkálatokkal oly szoros összeköttetésben kell hozni, hogy a tanuló a közönséges tört, az egész és a tizedes törtszámokkal való munkálkodás közt semmi új szabály ne lásson.

Természetes tehát, hogy mint az egész számoknál az egységgel, úgy itt is a törtek legegyszerűbb elemével, a kettedrészek ismertetésével kezdetik meg a tanítás s fokozatosan úgy halad az ötöd-, vagy tizedrészek ismertetéséig. Az egésznek részekre való bontása a részeknek egészekké alkotása; továbbá a részekkel való számlálás és számolás, mint az egészeknél, úgy itt is minden fokozaton kellő gonddal gyakoroltatik. A részekkel való számolás nemcsak szóval, hanem írásban is gyakoroltatik.

Ily módon halad a tanítás a részek ismertetésével fel a 100-ad részekig s e körben a négy alapl művelet az egynevű törtekkel kellően begyakoroltatik.

Az ötödik korosztályban az előbbieket ismétlése után a részek ismertetésével fokozatosan bár de gyorsabb menetben az 1000-ed részekig halad. A részekkel való számlálásra itt is kellő gond fordítandó.

Ezekután átmegy a tanítás a különnevű törtekkel való nehezebb műveletekre s ezek befejezése után a tizedes törtek tanítására. Természetes, hogy ezen műveleteknél is szigorúan megtartandó ezen methodikai elv: „Egyszerűről az összetettre, könnyebről a nehezebbre.”

Röviden jelzém a miniszteri tanterv értelmében a törtek tanításánál követendő ezen tanmenetet; úgy szólva csak az irányt jelölhettem meg, de azt hiszem szakértőknek ebből ennyi is bőven elég.

De hogy eszmecsereknék könnyebben elérhető sikere legyen kísértsük meg a miniszteri tantervtől eltérően úgy osztani be és csoportosítani a népiskola IV. és V. korosztályában eltanítandó tananyagot, a mint azt pályatársaink közül többen cselekszik.

A törtek tanítását kezdjük a tizedes törtek tanításával, mint a melyet a népiskolai növendékek értelmi fejlettségéhez viszonyítva látszólag könnyebnek tartunk a k. törtek tanításánál s közelebb állanak az egész számokkal való műveletekhez.

Ezen beosztás szerint eltanítandó lenne:

A IV. korosztályban a négy alapl művelet tizedes törtekkel.

Az V. korosztályban a négy alapl művelet a közönséges törtekkel.

A törtek tanításának ezen beosztása lényegében megegyezik a miniszteri tanterv beosztásával, a mennyiben a törtek tanítása ezen beosztás szerint is a IV. és V. korosztályban befejeztetnék, de eltér a törtek tanításánál szem előtt tartandó tanítás menetére nézve. Itt a tanítás menete nem a legegyszerűbb elemi részek-

kel a kettedekkel stb, hanem a tizedekkel veszi kezdetét s így a menetben ugrás, hézagosság támad, mit a számtanítás menete semmikép meg nem tűr. De még a gyermek értelmi fejlettsége is figyelembe veendő!

Igaz ugyan, hogy a forgalomban levő pénznemeink és mértékeinkkel való számtani műveletek, minthogy ezeknek is részekre való osztása a tizesrendszeren alapszik, előnyére vannak a tizedes törtek tanításának; de az csak látszólagos, hogy a közönséges törtek tanításánál előforduló nehézségek elhárítására figyelembe vehető befolyással bírnának.

A törtek tanításánál előforduló nehézségeket tehát ezen beosztás által sem lehet elhárítani s így a törtek tanításának a IV. és V. korosztályban való illetékes beosztása semmi előnnyel sem bír azon elhatározásnál, hogy a tizedes törtek tanítása előzze meg a közönséges törtek tanítását, annyival inkább, mert a miniszteri tanterv beosztása szerint is a közönséges törtekkel való nehezebb műveletek az V. korosztály számára vannak fönnyagva.

Azon elhatározást, hogy a törtek tanításának ezen beosztása minő előnnyel vagy hátránnyal bír a miniszteri tantervben kijelölt beosztással szemben a t. közgyűlés ítéletére bízva, bátor vagyok megvitátás végett a következő kérdéseket kitűzni:

1) Mikor és melyik korosztályban kezdessék meg a törtek tanítása?

2. A közönséges, vagy a tizedes törtekkel kezdessék-e meg a tanítás?

Benedek Samu.

A tanító nevelés kérdése

a londoni nemzetközi nevelésügyi konferencián.

Megelőző közleményünkben e lap t. olvasóival megismertettünk némely általános érdekű tárgyat, mely a londoni nagy konferencián megvitattatott, ez alkalommal a tanító képzésre vonatkozókat tárgyaljuk. A formaiságokat mellőzni fogjuk s a lehetőleg csak oly elveket sorolunk fel, a melyek mindnyájunkra nézve érdekelnek bírnak. Mansford ur volt az első felolvasó ki amaz általánosan elfogadott elvből indult ki, hogy a tanító-képzés szükséges, s először azt a kérdést vetette fel, hogy mikor kell hogy megkezdődjék? Angliában a tanító-képzés két időszakra oszlik. Egyik az, a melyet a tanuló az iskolában, s a másik a melyet a képezdében tölt. Az elsőn minden angol tanító átment, az utóbbin nem szükségszerűen. Az angol tanítóknak közel kilenczven perzentje a tanuló tanítóságon kezdi s kétségen kívül ennek köszönik európai reputációjukat. E bevezető tanítva tanulás nagy hatást gyakorolt, az angol nevelési rendszerre s azért, hogy továbbra is fentartassék nagyon lényeges dolog. Két ellenvetést szoktak felhozni e rendszer ellen azt t. i., hogy először hasztalan a tanítóra, s másodsor általmas a tanulóra nézt. De Angliában, hol egy tanítóra 60—120 gyermek esik a tanuló-tanító elkerülhetlenül szükséges. Sem Angliában, sem egyebütt nem lehetséges, hogy egy tanító 60 gyermeknél többet el tudjon tanítani, főleg ha azok különböző koruak. Már pedig osztályozás nélkül fokozatos tanítás ily iskolában lehetlenség; ugyanazért a tanító kénytelen, hogy képzetlen

és felelősséget nem érző monitort alkalmazzon; képzett segédek helyett, a kiknek szolgálata az ideiglenes monitorokénál minden bizonnyal jobb és hasznosabb. Következőleg vidéki iskolákban a tanuló-tanítók elkerülhetnek.

Nagy városokban a tanuló-tanítót nélkülözhetik és nélkülözik is, mert tudják helyettesíteni elaggott tanítókkal. Amde ennek sok hátránya van. A rendes tanító ezek mellett csak igazgatói szerepet visz, a tanulókkal nem áll közvetlen érintkezésben; szerepe hovatovább mint gépiesebb lesz, míg ellenben ha tanuló-tanítók a segédei, mivel azokat is vezetnie kell testben lélekben iskolájának kell hogy éljen.

Annak, hogy a tanító segédkedéssel kezdje pályáját; fő előnye az, hogy úgy szólva belenő hivatalába s gyakorlati tapasztalatot szerez magának minden ágáról. Megkezdve a legelső fokon rendről-rendre átmegy az iskola mindenik osztályán, s mindeniknél külön ismeretet szerez, úgy hogy a végén már érzi, hogy sikeresen is tudna tanítani. Az ifjú korban elsajátított mesterség fokonként ülepedik meg, de éppen azért a tulajdonosnak oly feltétlen hatalmában áll, hogy úgy és akkor használja, a hogy akarja. Hiszen ha a világon mindenféle mesterségben megköveteljük, hogy a mester először inas legyen, miért nem tehetnők meg ezt a tanító-mesterségnél. Legjobb tanítók azok a kik korai ifjuságotól kezdve tanítással foglalkoztak. Hogy tanuló-tanítóink legyenek, arra van még egy különös ok is, az t. i. hogy ezek nevelésében az ismeret megszerzése és annak közlése szerencsésen össze van kapcsolva, és a kettő kölcsönösen segíti egymást. Ugyanaz történik itt, a mit sok más tekintetben is tapasztalunk, hogy a tanító egyszermind tanuló is. A ki félbe szakította a tanulást nem alkalmas többé a tanításra sem, mert ő elfeledte már, hogy mily fokonként lehet megszerezni az ismeretet s következőleg nem is gyakorolhat hatást tanítványaira sem. Így tehát a tanuló-tanítónak az a szerencsés helyzete van, hogy teljesen megértheti tanítványai lelki állapotát, meg nehézségeiket és szükségégeiket s megtudja adni nekik a kellő útastást. Szóval a tanuló-tanítónak nagyon kedvező alkalma van arra, hogy a tanítás mesterségét megtanulja.

E módszernek az az előnye is megvan, hogy a tanuló-tanító mindig egy tapasztalt ember vezetése alatt áll. Eitanulja tőle utánzás útján a tanítás mesterségét, bele éli magát vezetője szellemébe, s azonkívül javításait és újabb útastásait is igénybe veheti.

De a tanuló-tanítóságnál nem lehet megállani hanem gondoskodni kell arról, hogy az itt szerzett tapasztalatokat elméleti ismereteivel is kiegészíthesse. Ez az egyik. De hasonlóan fontos az is, hogy magát a nevelés elveit, módszereit és tudományát is megismerje. A mit az iskolában utánzásból eltanult, azt dolgozza fel úgy, hogy teljesen lássa helyzetét és feladatát.

Az elemi tanítóságra vonatkozólag a birminghami híres Schoolboard Davis ur a következő főbb elveket adta elő: Sokan azt mondják, hogy a tanítóságra senkit sem kell tanítani, mert arra úgy születik az ember. Igaz, mert az embernek kiváló előny ha a gyermekeket szereti, el tud banni velők stb., de valamint az, a ki szereti a beteget ápolni, nem lesz orvos tanulás nélkül, úgy a tanítóságra is elkerülhetlen lépcső a tanulás.

A legspeciálisabb szakoktatásra az elemi tanításnál van szükség, minthogy a gyermekek itt kezdik meg a tanulást. Az elemi oktatás a három éves gyermekekkel kezdődik, már pedig azok magukra semmit sem tudnak megtanulni. Mindent a tanítónak kell elméjükbe csepegtetni. A tanítónak — úgyszólván — folytonosan tanulni kell, a gyermekkel neki folytonosan ismételtetni kell a már tanítottakat, úgy, hogy azt a mit megértettek, bele kell hogy vésse emlékezetükbe. Az öntudatos és értelmes tanító, a mennyire lehet gondot fordít arra is, hogy a gyermekek elméjét növelje, felfogó és ítélő tehetségeiket éltesse. Mindennek az elérhetésére pedig a tanítónak sok tanulmányra és tapasztalatra van szüksége. Nemcsak hogy ne kellene, hogy tanuljon az elemi tanító, de sőt azt lehet mondani, hogy soha sem is tanultat elegendet. Neki mindig újnál újabb eszméi és gondolatai támadnak, úgy hogy egyetlen növényt, egyetlen számot sőt egyetlen betűt sem tud megtanítani a nélkül, hogy bele ne élje magát annak a szellemébe, titkaiba. Nagy tévedés éppen ezért, a tanítót csupán bizonyítványa minősége szerint ítélni és választani meg.

Lássuk röviden, hogy történik az elemi tanító kímvelése ez országban t. i. (Angliában.) A tanító-nevelés Angliában nem egészen egyöntetű. Különösen két dolog tartatik lényegesnek t. i. a tudomány alapelveivel való ismeretség és az iskola kezelésben és a tanításban való jártasság. Azonban az angolok mindig a körülmények szerint alkalmazkodtak. Náluk nincsen sem teljesen kikészített terv, sem megállapított theoria, hanem folytonosan fejlődik és fejlesztetik minden, a mi az idő rendjén helyesnek bizonyult. A tanuló-tanítók és a képezdei növendékek tanítása mindig attól függ, hogy milyen előkészülettel mentek az intézetbe. Van azonban gondoskodva arról, hogy minden év végén megvizsgáltassanak, hogy haladásuk kitűnjék s tanító egy sem lesz, a ki bizonyos megszabott feladatokat megoldani nem tud, s a ki legalább 18 hónapig nem szolgált mint próba-tanító. A képezdében oktatást kapnak az iskola vezetésből és minden évben legalább három hétig kell hogy tanítsanak a gyakorló iskolában. Az a kérdés hogy mindez az előkészület elégséges-e?

A felolvasó válasza tagadó, mivel szerinte az nem tanítás a mire az 1861-iki vizsgarendszer kényszeríti őket, hogy t. i. mindig a vizsga eredményére ügyeljenek, csak az álljon szemök előtt, hogy minél többet át-taszíthassanak a vizsgán. Ezen tehát segíteni kell.

De még ez sem elég, mivel még ma is százak meg ezrek vannak, a kik miután egy darabig mint tanulók tanultak, azonnal segéd-tanítók lesznek, képesítő vizsgát tesznek és beállanak tanítónak. Ezek, kivéve egy nehényt, rendszeren a tanítás valódi elveinek megismerése nélkül töltik el életüket, a mi már továbbra nem maradhat így. De éppen ezért, először nem ezen, hanem a tanítói fizetésen kell segíteni, mert azt nem várhatjuk, hogy 550--600 forintért teljesen képzett tanítót lehessen kapni. (Ez összeget angol érték szerint kell venni a hol a mi pénzünkől két forinttal nem lehet többre menni mint nálunk egygyel s még tán annyira sem, mivel az élet sokkal drágább. Bs.) A míg pedig ezt el nem érjük, addig inkább használják mégis a tanuló-tanítókat mint az elaggott, hivatalon kívülieket, mert azok szüleiknél lakva s onnan kapva ellátást a 350—400 frt összeggel mégis csak tudnak segíteni ma-

gukon, s meg is teszik érte a szolgálatot. Most törekedjünk arra, hogy a tanuló-tanítók mint Birminghamban, úgy máshol is részesüljenek minden szombaton este külön tanítással s hogy a lehetőleg idősebb korokban fogjanak e munkához.

B. Gy.

Titkári jelentés

a kolozsmegyei tanítótestület 188³/₄-ik egyesületi évi működéséről.
(Folytatás és vége.)

II.

Ezen gyűlés alkalmával nyilvános tanítást tartott Schvarczel Adel tagtárs igen szép hallgatóság jelenlétében, a rom. kath. leányiskola IV. osztályában: a közönséges törtek szorzása és osztásáról, mely tanítás megbíráltatván, teljesen sikerültnek nyilvánított, s tanítónak szíves fáradozásáért köszönet fejeztetett ki.

A tanítás után a körigűlés megkezdetvén a tárgyszorot szerént az elnök és jegyző választás ejtetett meg.

Elnöknek közfelkiáltással újlag Benedek Samu, tanítótestületi alelnök, és jegyzőnek Balázs József tagtársunk választottak meg.

Felolvasást tartott Czirják Albert tagtárs, az „Életkorokról,” melyben neveléstani szempontokból jellemezte az életkorok fejlődését s azok speciális sajátosságait. Mely érdekes és nagy gonddal összeállított felolvasásért a gyűlés jkőnyvi köszönettel adózott felolvasónak.

Dr. Bartók István tagtárs: „Miként folyhat be a tanító a közegészségügy javítására” című neveléstani s az országos tanítógyűlés által kiadott tételt szakszerűséggel fejtegette. Mely tétel e gyűlés folyamán vitatétel és javaslat alakjában elő fog kerülni éppen nevezett szaktanár ur előadásával.

A délután tartott folytatólagos közgyűlésen Zonda László az erdélyi gazdasági-egyesület okleveles kertésze tartott szabad előadást a népiskola kertészeti anyagáról. A tananyagot tételekbe foglalva részletezte, s minden egyes pontnál szakszerűen magyarázta a tanítandó tananyagot. Érdekes eszmecsere fejlődött ki, melynek bevégezése után köszönet szavaztatott Zonda Lászlónak.

Tanítótestületünk második vidéki köre a b. hunyadi volt.

Ezen vidéki körünk az 1883—84 tanévben első rendes gyűlését Bánffy-Hunyadon, december 21-dikén tartotta meg, mely alkalommal elnöknek Boga Károly, jegyzőnek pedig Szentgyörgyi Lajos és Zámbo Gáspár tagtársak választottak meg.

Nyilvános tanítást tartott e gyűlésen Koleszár Lajos tagtárs a felsőleányiskola I. osztályában az ezüstről. E tanítás megbíráltatván, „sikerült”-nek nyilvánított. Ezután felolvasást tartott Boga Károly „A földrajz tanítás alsó fokáról,” melynek kapcsán megvitátás végett a következő tételleket terjesztette elő:

- 1., Alkalmazható-e, s ha igen, mennyiben és hogyan az u. n. előrajzoltató, keletkeztető módszer?
- 2., A megye járási, vagy természeti beosztás szerint ismerttetendő-e?
- 3., Mennyi vehető fel itt a kozmikai részből?
- 4., Kell-e ide tankönyv?

E kérdésekre hosszabb eszmecsere után a következő határozatok hoztak:

a) Az előrajzoltató, keletkeztető módszer előnyösebb, mint a térképről való oktatás.

b) A megye nem járási, hanem természeti beosztás szerént tanítandó, mert ez állandó, míg amaz folytonos változásnak van alávetve.

c) A kozmikai részből itt csak a következők veendőek fel: a föld forgása, mely a nappalt és az éjjelt, — a nap egyszer alacsonyabb, máskor magasabb járását, mely az évszakokat idézi elő; a Hold havi változása s a közéletben is ismertebb csillagok, (pl. a kis- és nagy Gönczöl szekere, a Fiastyuk és a Vénusz.)

d) Kell könyv, de csak helyesen szerkesztett.

A második gyűlés Mákóban 1884 február 23-án tartott meg. Ez alkalommal nyilvános tanítást tartottak: Bányai Lajos, a III. osztályban a földrajzból és Bányai Lajosné az I. osztályban az irvoalvasásból. Mindkét tanítás sikerültnek nyilvánított.

Ezek után vitatételeket terjesztett elő Czuczsa János az iskolai takarékpénztárak köréből.

E tételek következők:

1., A pazarlási hajlam elfojtható-e egészen csak az iskolai nevelés által, vagy a baj kuforrása a társadalomban gyökerezik?

2., A pazarlási vágy elfojtására melyik eszköz helyesebb: az erkölcsi nevelés-e, vagy az iskolai takarékpénztár?

3., Romlást, vagy javulást idéz-e elő az iskolai takarékpénztár a növendékek erkölcsében.

E kérdésekre a következő határozatok hoztak:

a) A pazarlási hajlam nem fojtható el egészen csak az iskolai nevelés által, mert a baj kuforrása a társadalomban gyökerezik.

b) A pazarlási vágy elfojtására az iskolai nevelés előnyösebb, mint az iskolai takarékpénztár.

c) Az iskolai takarékpénztár a növendékek erkölcsében romlást idéz elő. A beküldött jegyzőkönyvük szavai szerint.

A szóban lévő tárgy további megvitátása az idő rövidsége miatt a következő gyűlésre halasztatott.

A harmadik gyűlés 1884. május 24-én Bánffy-Hunyadon tartott meg. Nyilvános tanítást tartottak e gyűlésen Nagy Jolán az I. osztályban, a számtanból és Zámbo Gáspár a IV. osztályban a földrajzból. Mindkét tanítás „sikerült”-nek nyilvánított.

Ezek után következett Czuczsa Jánosnak az iskolai takarékpénztárakról szóló vitatételeinek folytatólagos tárgyalása, melyre — együvé foglalva — a gyűlés a következő határozatot hozta;

A kör megmarad azon korábbi határozata mellett, hogy „az iskolai takarékpénztár a növendékek erkölcsében romlást idéz elő:” s egyuttal mindazon felhozott eszközöket, a melyek esetleg a nevezett intézmény káros hatását ellensúlyoznák, kivihetetleneknek nyilvánítja: miért is az iskolai takarékpénztárakat nem pártolja.

E tárgy befejezése után Szentgyörgyi Lajos az irvoalvasás köréből kitűzött vitatételek elsejét terjesztette elő, mely így szól:

Van-e szükség az irvoalvasási előgyakorlatokra, s ha van, mely terjedelemben? **Határozat:** Az irvoalvasási előgyakorlatokra általában van ugyan szükség, de csak oly

terjedelemben, hogy ez által a tulajdonképpeni tárgyra fordítandó idő meg ne rövidítettessék; egyzersmint Czuczsa János indítványára a legszükségesebb írási előgyakorlatok elválasztására egy bizottságot nevezett ki a kör, melynek előadón kívül tagjai: Horváth Irma, Nagy Jolán és Czuczsa János voltak.

E három gyűlésen elintéztetett összesen 30 részint keblbi, részint általános érdekű ügy.

Testületünk nagy-almási köre két ülést tartott. Az elsőt 1884. január 3-án Nagy-Álmáson, mely gyűlés alkalmával nyilvános tanítást tartott Szász Károly tagtárs az V-ik osztályban. Tárnya volt a történelemből: „II-ik Endre király” A tanítás megbirálatván sikerültnek nyilvánítottattott.

Ezen gyűlésnek a tisztújítás is tárgya levén: elnöké Benedek János, jegyzővé Szász Károly tagtársak választattak meg.

Benedek János tagtárs a következő vitatételt olvasta fel: „Hol kezdődik, mily fokozaton halad és meddig mehet az elemi iskola eljárása a végett, hogy a gyermeket képesítse gondolatait leírni s magát írásban könnyen kifejezni tudni?”

A vitatételekben három pont vétetett fel;

1., A fogalmazás már az I. osztályban elkezdetik az egyes tárgyak részeinek szóval és írásban való előadásánál. A tanító fokozatosan képesíti a gyermeket a tárgyak sok oldalú, írásban és szóval való előadására, segítve őket vezér pontokkal.

2., Egyes elbeszélések leírására lehet áttérni.

3., A legszükségesebb ügyiratokat kell a gyermekekkel fogalmaztatni, s itt a népiskola e tekintetben befejezte tárgyát.

Kulcsár Lajos tagtárs: „Mit tehet a népiskola, a nép között annyira elterjedt iszákosság megakadályozása végett?” Vitatételt fejtegette.

Határozat: a tanító leginkább a gyermekekre hathat e tekintetben: oktatás, példa és figyelmeztetés által. Falun szokás ritmust mondani ünnepek alkalmával s ilyenkor a gyermekeknek bort, pálinkát is szoktak adni. A tanító intse gyermekeit, hogy a bort, pálinkát ne fogadják el, mert az ártalmas nekik. Az egyes családokat is lehet figyelmeztetni, hogy a gyermekeknek italt ne adjanak. A felnőttekre pedig hathat a tanító mint magán ember saját jó példájával.

A második gyűlés 1884. május 7-én tartatott- szintén N.-Álmáson. Nyilvános tanítást tartott Benedek János, a III-ik osztálynak ismertette az osztást kéttagu osztóval. A tanítás megbirálás után teljesen sikerültnek nyilvánítottattott.

Ezután Szász Károly tagtárs, az iskolai takarékpénztár köréből a következő három tételt állította fel;

1., Az iskolai takarékpénztár felállításával több hasznót, vagy több kárt tehetünk?

2., Ha, a nagy többség által el is fogadtatik ez eszme megvalósításából származó haszon, vajjon olyan iskolába való bevétele, a hol a tanító csak kötelességből fogadná el és nem az eszme iránti lelkesedésből: akkor vezetne-e ez intézmény célra? s ha nem, tanácsos-e az iskolára ráparancsoltatni, valamely főbb hatóság által?

3., Az iskolás gyermekek takarékosagra való szoktatását, akkor kezdjük, mikor a gyermek munkája által tud már keresni, vagy hamarabb?

E kérdésekre a következő határozatok hozattak:

a) Az iskolai takarékpénztár ellenzőinek majd minden fontosabb vádjait tekintetbe és vitatás alá véve, számításba vette a kör, hogy ez eszme magttestesítésével a fősvénységnek, irigységnek, önzésnek, erkölctelenségnek tolvajlásnak s több e féle ferde kinövések, hogyan lehetnének okozói; de számba vette azt is, hogy a némelyek által kigúnyolt fillérekből mi származhatik, hogy a takarékoság hogyan ment meg a szegénységtől; hogy a takarékoság gyakorlása közepett, az a kicsiny gyermek hogyan tanul vágyain nralkodni. Mindezek után a kör úgy találja, hogy a haszon sokkal több.

b) A kör az 1881. évben tartott országos tanító testületek képviselői nagy gyűlés azon határozatát: „Az iskolai takarékpénztárakat tapintatosan kezelve, megfelelő körülmények közt, mint a takarékosagra való szoktatás és az erkölcsi neveléshez való célszerű eszközt ajánlhatónak tartja, magáévá teszi.

De azonban azt, hogy az iskola tanítójára valamely felsőbb hatóság által ráerőszakolni, — nem véve tekintetbe, — hogy elve-e vagy nem, semmiképp nem ajánlja. Ez intézmény csakis olyan iskolába vétessék be, melyben a tanítónak odaadó akarata és tapintata van a gyümölcsötető kivitelre.

c) Minthogy a kör tagjainak biztos tudomása van arról, hogy a gyermekek munkán kívül is jutnak krajczárokhöz (vers mondás, ritmus) s több eféle kicsinyes dolgokért; e krajczároknak megbecsülésére, takarékoskodására szoktatását a gyermekekkel minél hamarabb kezdjük annál jobb; tehát még akkor, mikor a pénz becséről tudomása még nincs.

A mocsvideki fiókkör, 1883. december 5-én Felső-Szováton tartotta gyűlését. Nyilvános tanítást tartott Gábor Dénes tagtárs, szováti unitárius tanító a népiskola III. osztályában a magyarnyelvtanból. A tanítás megbirálás után sikerültnek nyilvánítottattott.

Pál Mózes f.-szováti unitárius lelkész és köríttag gyakorlatilag bemutatta az orsó és sétatob készítés módját.

Tanítótestületünk legfiatalabb köre a gyalui kör, mely 1884. április 19-én Gyaluban tartotta alakuló gyűlését. E fiókkör létrehozása mellett fáradozó Bocz István gyalui áll. isk. vezértanító nyitotta meg a gyűlést, s olvasta a k. választmányának f. év február 23-án tartott üléséből 26. titkári sz. a. kelt azon átiratát, melyben a megalakulás jóvá hagyásáról értesítette ötlet mint kezdeményezőt.

A jelen levők mindnyájan egyhangulag megalakultnak jelentették ki a gyalui-kört és kimondták annak minden tekintetben való pártolását, gyámolítását. Az alapszabályok értelmében Bocz Istvánt elnöknek, Sóllyom Jánost jegyzőnek választották meg.

Ezután a kör számbavette tagjait; az eddig beiratkozott r. tagjai a következők:

1. Binder János gyalui áll. isk. tanító, 2. Bisztricsányi József közs. isk. t. nő, Méra. 3. Bocz István áll. isk. v. tanító Gyalu. 4. Boczné Burján Ilona áll. isk. tanítónő Gyalu, 5. Józsa Dániel közs. isk. t. Méra. 6. Kabos Emma áll. isk. t.-nő Szucsák. 7. Pap Zsigmond ev. ref. tanító B.-O-Buda. 8. Pfeifer Lajos rom. kath. t. Kajántó. 9. Sóllyom János áll. isk. ig. t. Szucsák. 10. Szász Sándor ev. ref. t. Szász-Lóna. 11. Thomász Mari áll. isk. t.-nő Gyalu. 12. Borbély József áll. isk. t. Szt.-László. 13. Jartó Imre áll. isk. t. Szt.-László és 14. Szabó Vilma.

Nyilvános tanítást tartott Boczné Burján Ilona az I. és II. leányosztályban; a beszéd- és ért. gyakorlatok alapján, az emberi test külső részét ismertetve az I. osztály-nak, a II. ismételt az elsővel.

A tanítást bírálat követte, mi minden tekintetben sikerültnek nyilvánították.

Binder János felolvasást tartott: «A jelen társadalom túlkövetelése a tanítók és gyermeksereggel szemben» czímmel, gonddal összeállítva.

Az első rendes gyűlést Mérában 1884 május 21-én tartotta. Nyilvános tanítást tartott Józsa Dánielné Bisztricsányi Józsefa a négy osztályú leányiskolában. A nyilvános tanítás tárgya volt az első fél órában a II. oszt.-ban számtan a 100-as számkörben, négy alpmivelet szó- és írásbelileg. A második félórán az I. oszt.-ban olvasás „Gyula, Endre és Czirmos cz. olvasmány tárgyalása. A III osztály-nak magán foglalkozása volt: Magyarország határainak és hegyeinek leírása palatáblára; a IV.-nek Európa országainak s azok fővárosainak neveit leírja palára.

Megbíráltatván a tanítás, sikerültnek nyilvánították.

Józsa Dániel a Binder János értekezése alapján a következő tétéleket állította fel:

1) Tul van-e terhelve az iskola s ha igen e túlterhelés a társadalom vagy a törvények és rendeletek követeléseiből származik-e?

2) Körünk a helyi érdek és a túlterhelés szempontjából, mely tárgyaknak tulajdonít nagyobb fontosságot, és melyek lennének a kevésbbé nyomatékosak?

3) Az egyes tantárgyakból elegendőnek tartja-e a kör a mérái községi iskolánál az 188²/₃ tanévben feldolgozott tananyagot?

Mely tárgyakban és minő bővitést kíván eszközölni?

E tétélekre a következő határozatok hoztak:

a) A népiskola, különösen az osztatlan túl van terhelve. A túlterhelés pedig származik a ministeri tantervből s ebből kifolyólag a társadalom egyes tagjai is túlkövetelők a népiskolákkal szemben.

b) A népiskola jelenlegi tárgyai közül, a helyi érdek szempontjából nagyobb fontosságot az olvasás, írás és számtannak tulajdonít s a tanítást a vallásos szellem lengje át; mert ez szükséges (a vallás oktatás mellett is) a nép erkölcsében tapasztalható hiányok javítására.

A 3. és 4. tételre, mely helyi érdekű lévén megvitatásuk elhagyatott.

Bocz István „az ismétlő iskolákról“ tartott felolvasást, mely helyes érvekkel kidolgozott felolvasásért a köri-gyűlés köszönetet szavazott.

Ezekután mélyen tisztelt Közgyűlés együletünk pénztára és általában azokra kell visszapillantást vetnünk, a mik tantestületünk anyagi állását illetik, vagy azt tüntetik föl*)

Ilyenek: közpénztár, a tantestület közlönye ügye, a könyv- és irattár, tanszertár, „Eötvös-alap“ és a tanítók segély alapja.

A közpénztár összes bevétele volt 124 frt 76 kr. és összes kiadása 62 frt 90 kr.

A tanszertárlat vagyona 187 frt 31 kr.

A tantestületi segélyalap bevétele 47 frt 17 krajczár.

Az „Eötvös alap“ f. évi tényleges vagyona 210 frt. 92 kr.

*) Jegyzet. Az ezekre vonatkozókat, tér hiánya miatt, csak a legfőbb adatokban közöljük. Szerk.

A könyvtár a f. évben 13 művel 14 kötetben gyarapodott. Összesen van: 618 mű 838 kötetben.

A fennebbieken vázolta választmányunk együletünk lefolyt évi életének főbb mozzanatait. Hogy ha szerény munkásságunk eredményét nem abból a szempontból mérjük, hogy mennyi új és eddig fel nem merült indítványokat bocsátottunk világgá, hanem abból, hogy tüzetezen a mi szerény körünket megillető és a mindennapi tanítói foglalkozásukra tartozó gyakorlati eszmecserére nyitottunk-e elég tért és alkalmat, s ennek folytán volt-e egyleti életünk munkásságának éppen reánk nézve gyakorlati haszna: úgy hiszem nyugodtan elmondhatjuk, hogy ez alkalommal lezárandó egyleti évünk munkássága nem csekélyebb értékű és nem marad hátrább a megelőzőtt évekéinél. És hogy e munkásságunk jövőre se lankadjon sőt inkább fokozódjék, nem külső hatalom rendeleteitől, sem külső támogatástól, hanem első sorban a tanítóttestületünk-től, s mindenek felett az egyes tagok buzgóságától, ügyszeretetétől fog függeni, melyet remélve és a melyben bizva: Isten áldását kérjük együletünk jövő évi munkálkodására is!

Nagy Kálmán
egyleti titkár.

IRODALOM.

AZ ÉS.

Mióta általánosan elfogadták azon nézetet, mely szerint a minden irányban való felvilágosodással nyílik meg az emberiség számára a boldogság kapuja, azóta minden ember, kinek az emberiség boldogsága szíven fekszik, tehetségéhez képest igyekszik, bár halvány sugárral járulni környezeté elméjének felvilágosításához, hogy közvetve az emberiség tökéletesítésén s így boldogításán munkálkodjék.

Mindenesetre gyönyörű feladat; szép törekvés.

Ily szép törekvés nyilvánul azon népszerű művekben, melyek a tudomány egyik vagy másik ágában tájékozást ohajtanak nyújtani a népnek, mely részint a tanulatlan ember természetéből kifolyólag, az okozatot nem bírván megkülönböztetni az októl, a tereményt felcserélvén a teremtővel, az ezen állapotot jellemző féktelen képzelő tehetségnél fogva a körülötte létező dolgokról, a tünemények lényegéről ferde képzeteket és nézeteket alkot magának; másrészt lelkiismeretlen charlatánok által tévútra vezetve, szellemi sötétségben tapogatózik.

Láttunk nép számára irt történeti műveket, népszerű geográfiai munkákat, népies modorban irt természettudományi műveket, melyek egyes tünemények okát ismertetik a néppel s így a sokfajájú, veszedelmes babonát igyekeznek kiirtani, bebizonyítván, hogy p. o. földünk korántsem oly alaku, melynek széléről Hári János a lábait lelogathatná és nem tartja a hátán egy óriás czethal, a mely ha mozog: földingás támad; nincsenek oly egyszerű óriások, kik Tordáról átlépnek Sztás-Kereszturra egy ritka szitát kérvén kölcsön. Továbbá: az égi háborút nem kergetjük az által el, ha fejszét csakunk a küszöb elé vagy pedig félre verjük a harangokat s nem nem azért veri el a jég a határt, mivel Prikulics sőtált köröszttl a falun, sőt a Komám uram sem azért halt meg, mivel a bagoly a háza közelében huhogott; nincs igézés, tehén megrottás stb.

Tagadhatatlan, hogy e sokféle babona, vészjósolás oroszlan része az éggel, illetve csillagokkal van összefüggésben. A népdalok nagy része e mellett tanuskodik, pl.

„Szerencsétlen csillag alatt születtem,
Nem igazi anya nevelt fel engem.“

Vagy:

„Jaj Istenem, jaj Istenem beh félek,
Mert az éjjel baja történt az égnek.“

Nemkülönbben:

„Leszaladt az én csillagom,
Eltemették a galambom stb.“

Mert a csillagászat a természettudomány azon ága, melyet talán legkevésbé ismer a nép, jóllehet ez kelti fel leginkább figyelmét, ez foglalkoztatja képzelő tehetségét, a minek aztán természetes következménye a babonáság, balítéletek.

Hiába tudja, hogy ez a Fiastyuk, az a nagy medve, kis medve, Tejtűt, hiába tudja azt is, hogy „hét csillagból van a Gönczöl szekere“ — mégis megfontolhatatlan, ördögi dolognak tetszik előtte a csillag hullás, nap-, holdfogyatkozás, egy-egy üstökös feltűnése, éjszakai fény, sőt a holdnak egy a szokottnál nagyobb „udvara“ is; magával hozza összefüggésbe a tüneményeket s mindjárt vége hossza nincs a jövődöléseknek, találgatásoknak. Ez háborút, az szük esztendőt, amaz döghalált jelent. Az meg éppen általános hiedelem, hogy minden egyes lehulló csillaggal egy emberélet alszik ki.

Az iskolai kötelezettséget elrendelő törvényeink következtében, kivált azon körülménynél fogva, hogy e törvények fogantatását legújabb időben szigorubbán eszközölk, azon reményben vagyunk, miszerint néhány évized mulva a nép nem lesz arra szorultva, hogy a tudományokban való tálálkozatlanságából eredő babonás fanatizmust ily népszerű, mindenestre erőltetett művekkel igyekezzünk eloszlatni. De ha meggondoljuk, mily kevés azon képzettség, mit a népiskola nyújthat kivált oly növendékeknek, kik tudatlan, együgyű falusi szülei körében már 6—7 éves korukig jóformán beszívták az előítéletek ostoba levegőjét, kik gyermekeiket a mint csak lehet vissza is tartják a tanulástól tüstént beláthatjuk, hogy nem elég az iskolára támaszkodnunk, csupán attól várunk a felvilágosodás terjedését, de a mint csak lehet igyekezzünk a szülőkre, felnőttekre hatni; ragadjunk meg minden eszközt felvilágosításukra.

A népszerű, természeti igazságokat terjesztő művekre tehát szükség van.

Ha a népiskola meg is érteti a dörgés, villámlás, jégeső, szivárvány keletkezését; ha meg is magyarázza pl. az ingoványos talaj felett keletkező fellobbanások okát, földünkön túl nem igen terjeszkedik, az égi testek ismertetésére, tüneményeik magyarázására csak a legkevesebb mértékben szorítkozik. S valóban ilyen formán az elemi iskolából kikerülő gyermek csaknem azon görögös önhittségben él, hogy a föld melyen lakik, a világ-egyetem központját képezi s a nap és hold és csillagok csak éppen azért vannak, hogy neki világítsanak, neki ragyogjanak.

„Az ég“ című füzetecske B. R. S.-tól úgy látom a nép számára készült, tájékozást s felvilágosítást nyújtandó az égi testekről s napunknak bolygóihoz s viszont való viszonyáról stb.

Nem lévén astronom, a művecske tudományos megbíralásába nem bocsátkozhatom, de mint népneveléssel foglalkozó, álláspontomhoz képest legyen szabad egymást a múról magáról megjegyezzenem, csupán az ügynek akarván ezáltal használni.

A nép között természeti igazságokat terjesztetni hivatott művek czéljokat csak azon esetben érik el, ha kerülve a folytonos, száraz adat és tényleírás, mindenek előtt az érdeklődést keltik fel maguk iránt az egyszerű gondolkozásu, minden előzetes ismeret nélküli olvasóban s a tudományt a közleni szándékolt ismeretet érdekes historiában burkolva mintegy megkandirozva lopják be az olvasó elméjébe. Tanusítják ezt Jules Verne annyira népszerűvé lett számos ismereteket terjesztő művei, melyek nem egyszer hihetetlen dolgokat mesélnek el, mondhatni: hazudnak csak azért, hogy egy igazságot erőszakoljanak az olvasóra.

„Az ég“ című füzetecske nem egészen érdektelenül vezetni ugyan be az olvasót az ég titkaiba, mindazonáltal nézetem szerint mégsem egészen a nép kezébe való, mert vannak benne oly dolgok, melyeket a nép ha előismeretei nincsenek (amint a csillagászatnál állíthatjuk ezt), meg nem ért mivel a füzet meg nem magyarázza.

Kérdezzünk meg bárkit a nép közül, tudja-e mit értünk bolygó gázboríték vagy photosphaera, magakörüli forgás, nehézkedés vagy gravitatio alatt, nem hiszem, hogy megtudná mondani vagy hogy egyáltalán tisztá fogalma lenne róla, pedig e nélkül nem bírja megérteni, hogy pl. Jupitert 1880 óta miért nem tartják bolygónak s azelőtt miért tartották annak? Az égitestek pályafutását, tengelykörüli pályaforgását, gravitációt a mű 18. és 19-ik oldalán olvasható (a nép számára igen felületes) elméletből még nem tudhatja megérteni. Megértés nélkül pedig mégis valami gonosz szellem befolyásának fogja tulajdonítani a tüneményeket. Azt hiszem, hogy erre nézve háládatos dolog lett volna a szerzőnek a Kant-Laplace elméletet vonzó, érdekes alakban jó előre bocsátani művében s a valószínűség bebizonyítására itt-ott egyszerű kísérleteket ajánlani, a miket mindenki megtehet. Ily példák, hasonlatok olvashatók a mű kevésbé fontos részeiben, igen helyesen; annál inkább kellett volna itt is e legelvontabb helyen találó hasonlatokkal illusztrálnia az elméletet.

„Gau ist die Theorie“ mondja a német. Kézszelfoghatóan kell a népeknek magyarázni.

Lehet, hogy e hiányok a szerző földről irt művében foglaltaknak, a melyet nem ismerek; de akkor egybe kellene a két művet csatolni, hogy egymást kiegészítsék, annál is inkább, mivel az érdeklődés felkeltésére nézve jobb, ha közelebről indulunk a távolabbira, az ismert dologról az ismeretlenre.

„Az ég“ című művecskének mindenestre vannak előnyei is s talán ezekkel kellett volna először foglalkoznom, mielőtt hiányairól megemlékeztem volna.

Jelestil: A mű irálya — a mi nép számára irt könyveknél legfontosabb, — nem tekintve a nép által lényegében meg nem érthető helyeket: közvetlen, egyszerű.

Az érzéki családásokról meggyőzni akaró példák és hasonlatok egyszerűségük által világosak.

Itt-ott érdekes is pl. az üstökösről szóló rész.

Mindenestre hézagpótlónak tartom e művecskét.

Mégsem mulaszthatom el végül még azt is megjegyezni, hogy igen sok ortografiai hiba van benne. Néhol pedig a kifejezés felette pongyola, izléstelen pl. a 9-ik oldal végén s a 10-ik elején, vagy a 25-ik oldalon, hol egymásután többször ez jön elő: távolabb van t ú l e.

Egyáltalán nem tartom helyesnek nép számára irt művekben sem, a nép által hibásan használt kiejtéssel írni. A gondolatok s kifejezések egyszerűségével kell hatnia a népszerű műnek, nem egyes szavak tájkiejtésü elferdítésével, mert éppen ily művek lennének hivatta e tekintetben is használni t. i. hogy a nép a helyes és szép magyar beszédet elsajátítva, levelesse a tájszólás nyügét.

A művel azonban célt lehetne érni, ha pl. lelkes és buzgó néptanítók, lelkesek érdeket kelte a tárgy iránt ajánlgatnák a népek s homályosabb helyeit magyarázatokkal világosítanák meg.

Oly szép, oly gyönyörű thema ez, melyről bizonytal szívesebben hallgatnának beszédet, mint holmi elcsépelet elvont erkölcs filozófiáról.

S ugyan mivel kelthetők fel jobban a Teremtő iránti bámulatot és imádást, mint hogy ha rámutatunk fenséges alkotásaira, figyelmessé tesszük a népet a teremtményre, mely legvilágosabban hirdeti Isten mindenható bölcsességét, jóságát.

„Az ég“ című füzetecske kapható König L.-nál Nagy-szt.-Miklóson, Ára 20 kr.

Keményfi Katicza

EGYESÜLETI ÉLET.

A maros-tordamegyei tanító testület ez évi rendes közgyűlését 1884 november 10-én Lénárt József elnöklete alatt Maros-Vársárhelyt a megyeház nagytermében tartotta meg.

A közgyűlés iránt a tagok igen nagy érdeklődést mutattak, bizonyítja a szép számmal való megjelenésök, nemcsak a központból és ahoz közel levő, hanem megyénk távolabbi községeiből is.

A közgyűlést Lénárt József tantszületeli elnök nagyszabásu és tartalmas elnöki beszédével nyitotta meg, mely gazdag volt irányelvek- és korszerű eszmékben, s melyet a közgyűlés emlékkönyvbe vétetni határozta. Az éljenzéssel fogadott elnöki beszéd után Gönczi János főjegyző évi jelentése következett a tantszületet és a vidéki körök működéséről, melyből kitént egyletünknek és az egyes köröknek életre valósága, az ügy iránti szeretet, a munka kedv, az előre való törekvés. Az érdem első sorban az egylet és a vidéki körök elnökei, kik tappintatos vezetés mellett a tagokba igyekeznek lelkesedést önteni a népnevelés szent ügye érdekében.

A felolvasott évi jelentés megörökítés végett emlékkönyvbe vétetni határozatott. A nevezett jelentés szerint tartatott 1 közgyűlés, 6 választmányi, 2 központi, 2 mezősi, 2 nyárádmenti és 2 görgényi kör gyűlés.

Az egyleti tagok száma:	tiszteletbeli	5
	alapító	19
	pártoló	58
	rendes tag	131
	Összesen	243

A felolvasott jelentés után következtek az egyes bizottságok kiküldése. Ezekután következett Lakatos Sámuel tanár által tartott értekezés: „a szőrenyi szőrszál-hasogatások“ kérdéséről, mely a gyűlés fénypontját képezte. A közgyűlés ezen igen tanulságos és szakértelemmel egybeállított értekezést élvezettel hallgatta, megjelenezte, emlékkönyvbe vétette s előadónak jegyzőkönyvileg köszönetet szavazott.

A kijelölt tárgysorozat szerint következett volna: „A népnevelés és az egészségügy“ kapcsolatban Dr. Erizmán Frigyes: „Népszerű egészség tan“ ismertetése, mely azonban tekintve az idő rövidségét, a következő központi gyűlésre halasztatott, s a helyett Mihály Gábor tanító által ismertetett a Pétery Gyula fővárosi tanító legújabb gyorsszámolója. Az ismertetés örö-

mel fogadtatott; az említett számológép iskoláinkba való elterjesztése ajánlatba hozott, előadónak pedig köszönetet mondott a közgyűlés. Nagy Lajos polg. isk. tanár ismertette az „Eötvös-alap” ügyét, melynek jótékonyágát tekintve melegen ajánlja a tagok pártfogásába.

Ezek után a külön bizottságok tették meg évi jelentéseiket, melyek tudásul vétettek.

A beadott 2 pályamű megírására kiküldött bizottság nevében Gönczi János b. bizottsági tag tette meg a részletes jelentést, melynek alapján a 15 frt pályadíjat Pál György maros-vásárhelyi tanító nyerte el, a másik mű, melynek szerzője Tályai György maros-szentkirályi tanító, dicsérettel lett felemlítve.

A szavazatszedő bizottság jelentése szerint az orsz. tan. kép. közgyűlésre megválasztottak:

Szekeres Elek maros-vásárhelyi és Tályai György m. szt. királyi tanító. Választmányi tagoknak megválasztottak a tisztviselőken kívül Deák Lajos kir. tanfelügyelő, Vas Tamás, Retri Jánosné, Breuer Márk, Molnár János, Koncez József, Bauer Teréz, Tályai György, L. Bálint Dénes, Mihály Gábor.

Végül az indítványok kerültek tárgyalás alá, melyek közül mint nevezetesebbeket említjük:

a) A maros-tordamegyei tanító-testület segély egyletének megalakítását, mely célra a már meglevő összeg mellé az egylet 100 frtot, Deák Lajos kir. tanfelügyelő pedig 10 frtot ajánlott fel. Nem tehetjük, hogy szíves adakozónak a nyilvánosság terén is őszinte köszönetünket ki ne fejezzük.

b) Felirat az országos tanítói nyugdíj némely pontjainak módosítása ügyében.

c) Tiszteletbeli tagoknak megválasztottak általános közfelkeltással a tanügybarátoknak szíves megjelenésüket s ezzel a gyűlést d. u. 1/2 3 órákor bezárta. Kapcsolatosan ezzel mélt. L. Bálint Dénes ref. egyházmegyei keblbi gondnok és egyleti pártoló tag az egylet nevében köszönetét nyilvánítja az egylet elnökének, ki a legnagyobb úgyszeretettel és fáradhatatlan ügybuzgósággal viszi elnöki hivatását a népnevelés érdekében.

d) Indítvány folytán kimondatott, hogy egyletünk koronként éttesítőt adjon ki, mely magában foglalja az egylet évi működését.

Ezek lejárta után elnök meleg szavakban megköszönvén a tagoknak és a tanügybarátoknak szíves megjelenésüket s ezzel a gyűlést d. u. 1/2 3 órákor bezárta. Kapcsolatosan ezzel mélt. L. Bálint Dénes ref. egyházmegyei keblbi gondnok és egyleti pártoló tag az egylet nevében köszönetét nyilvánítja az egylet elnökének, ki a legnagyobb úgyszeretettel és fáradhatatlan ügybuzgósággal viszi elnöki hivatását a népnevelés érdekében.

A közgyűlést mint rendesen, úgy ez alkalommal is közebbé követte, hol jó kívánságaink kifejezése közepett egy pár órát igen kedélyesen töltöttünk.

i—s—.

VEGYESEK.

— **Lapunk hátralékosait újlag és teljes bizalommal felkérjük, hogy kötelezettségeiknek haladéktalanul eleget tenni sziveskedjenek.**

— **Felhívás.** A kolozsmegyei tanító-testület tagjait a központi választmány felkéri, hogy az országos tanítói árvaház ügyében kibocsátott aláírási ivatek, a begyűlt összegekkel együtt, december hó 10-ikéig pénztárnok T. Nagy Kálmán közs. isk. igazgató tanítóhoz czimezve (Kolozsvár Feleki út 1. szám) beküldeni sziveskedjenek. A befolyt összegek lapunkban nyilvánosan nyugtáztatnak.

— **Tantestületünk központi választmánya elhatározta, hogy rendes gyűléseit minden hó 1-ső szombatján tartja.** E határozatot azon közelebb lakó vidéki kartársak szíves figyelmébe ajánljuk, kik a gyűléseken időnként részt venni ohajtanak.

— **Tantestületünk állandó központi bizottságai a folyó egyleti évre is megalakultak.** A könyvbíráló bizottság elnökévé: Fazakas József, jegyzővé: Elek Gyula választott meg. A nevelésügyi bizottság elnökévé Kozma József, jegyzővé pedig Váradi Albert választott meg. A könyvbíráló bizottság első gyűlésén Fazakas József és Váradi Albert olvastak fel bírálatokat. A nevelésügyi bizottság első rendes gyűlését decz. hó 2-án tartja, melyen az országos tanítógyűlés szervezetének hiányairól lapunk szerkesztője fog előadást tartani.

— **Tudósítás az „Eötvös-alap” ügyében.** Tankerületünk „Eötvös-alap” gyűjtő bizottsága tudatja, hogy az eddigi pénztárnok Dr. Ferenczi Zoltán igazg. tanár, sokoldalú hivatalos elfoglaltsága miatt, ez állásáról lemondott s helyette Elek Gyula közs. isk. segédtanító választott meg. A tagdíjakat s adományokat kérjük az új pénztárnok czimére (Kolozsvár, nagy-útcza II-ik közégi iskola) küldeni.

— **A. Paal Ferencz és Kiss Sándor-féle ipariskolai olvasókönyv második kiadása sajtó alatt van.** E hasznos és jól szerkesztett tankönyvet ismételtelen ajánljuk az iparos és ismétlő iskolák tanítóinak kiváló figyelmébe.

— **A Kolozsvár városi ismétlő iskolákban a tanítás megkezdett.** Az új intézmény iránt koránt sincs az az érdeklődés, mit méltán várhattunk. A kijelölt 4 iskola helyiségbe együttesen csak 86 tanuló iratkozott be. A városi hatóság úgy látszik kényszerítve lesz a törvény szigorát alkalmazni, hogy az ismétlő tankötelesek ez oktatásba bevonassanak. Eddig ez önkényes jelentkezésre volt bízva, mi úgy látszik nem vezetett eredményre.

— **A kolozsvári szegény tanulókat segélyező egylet, f. évi november hó 23-án eszközölte e télen az első ruhakiosztást.** Ez alkalommal városunk különböző népis-koláiból, felekezeti és nemzetiségi különbség nélkül, mintegy 60 gyermek ruháztatott fel. Megható látvány volt a rongyaikból kivetkőzött gyermekek hálálkodása. Bárcsak minél gyakrabban nyílnék alkalma e jótékonycélú egyesületnek, a felebaráti szeretet tényének gyakorlására.

— **Az árvaház ügye az udvarhely-megyei tanító-testületben.** Az udvarhelymegyei tanító f. év november hó 19-én tartott gyűlésekben feljegyzésre méltó mozgalmat indítottak meg az árvaház ügyében, s egyszersmind tekintélyes összegből álló alapítványt tettek. Elhatározták ugyanis egy akkora alapítványt tenni, melynek kamataiból legalább egy megyei tanítói árva ellátásának és eltartásának költségei fedezhetők legyenek. Az ügy lelkes szószólója a Kozma Ferencz kép. igazg. és tantest. elnök volt, ki röviden lejezván az ezen ügyben eddig országszerte kifejített mozgalmakat, s rámutatva a már elért örvendetes eredményre, meleg hangon hívta fel a közgyűlésen jelenlevő tanítókat ez ügy pártolására s indítványozta, hogy a testület pénztárából tétessék egy 100 forintos alapítvány, melynek kamatai minden évben az árvaházi pénztárhoz küldessenek, s egyszersmind ez alap adakozás és gyűjtések által neveltessek addig, míg a fent jelzett célra a kellő nagyságu összeget eléri. A közgyűlés az indítványt lelkes éljenzéssel fogadta, a 100 frt alapot a pénztárból kiutaltványozta. Az alap neveléséhez egyesek az alábbi kimutatás szerint járultak: Raffaj Károly birtokos 26 frt. Kozma Ferencz 10 frt. ifj. Szentgyörgyi József 5 frt. Kovács Sándor 5 frt. Péter János 1 frt. Kis András 1 frt. 10 éven át 1—1 frtot fizetni kötelezték magokat: László Albert h. keményfalvi tanító, Nagy Kajos égei t., Zoltán András kis solymosi t., Teleki Samu dályai t., Sándor Lajos miklósfalvi t., Máthé Lajos városfalvi t., Bedő Lajos oklándi t., Farkas József és Györfi István h. sztmártoni tanítók. Élethosszig évenként 2 frtot fizetni kötelezte magát Szathmári Miklós derzi tanító. Sándor Mózes tanfelügyelő a gyűlés tudomására hozta, hogy nála is van 10 frt. gyűjtve, mely összeget szintén az alaphoz kíván csatolni. E szerint a tett alapítvány, a gyűlés által kiutalt 100 frton kívül, a Szathmári György által felajánlott összeget 20 frtba számítva tesz 168 o. é. frtot.

TARTALOM. Az iskolai takarékpénztárakról. *Váradi Károly.* — A törtek tanítása az elemi népiskolában *Benedek Samu.* A tanító-nevelés kérdése a londoni nemzetközi nevelésügyi konferencián. *B. Gy.* — Titkári jelentés. *Nagy Kálmán.* — Irodalom: Az ég. Irtá *B. R. S.* ism. Keményfi Katicza. — **Tudósítás** a maros-tordamegyei tantestület f. évi közgyűléséről. *i. s.* — **Vegyesek.**